

Har nyhedsjournalistikken selvstændig politisk magt?

Af Anker Brink Lund, professor

International Center for Business and Politics, Copenhagen Business School

1. Indledning

Når politologer undtagelsesvis beskæftiger sig med journalistik, er der en markant tendens til at koncentrere opmærksomheden om valgkampe og skandaler, hvor konflikt og sensation er de afgørende nyhedskriterier. Nyere medieforskning viser imidlertid, at det snarere er prioriteringen af hverdagens rutinestof, der burde give anledning til overvejelser af samfundsvidenskabelig art (Ström-bäck, 2000). Ganske vist hænder det, at nyhedsjournalistikken er med til at vælte en minister eller gennem spektakulære enkeltsager sætter dagsordenen på Christiansborg. Men som hovedregel går påvirkningen i lige så høj grad den anden vej.

I nyhedsmedierne præsenteres den politiske hverdag som en konfliktfyldt arena, hvor magtfuldkomne eliter agerer foran et passiviseret publikum. De fleste journalister betragter magt som en besiddelse knyttet til penge og positioner, der er højt hævet over de magtesløse masser. Ud fra sådanne præmisser sættes der ofte lighedstegn mellem autoritativ fordeling af værdier og udemokratisk magtmisbrug. I sin yderste konsekvens danner magtopfattelsen grundlag for konspirations-teorier, ifølge hvilke udemokratiske særinteresser ved hjælp af betalte håndlangere systematisk manipulerer og modarbejder almenvellet (Valeur m.fl. 2002).

Fænomenet »spindoktori« kan anskues som det seneste skræmmebillede i denne traditi-

on. Som belæg for at betragte brug af strategisk offentlighedsarbejde som manipulation af vælgerbefolkningen henvises typisk til forhold i USA og UK suppleret med udvalgte danske enkeltsager, der præsenteres som markante afvigelser fra idealer om lighed og åbenhed i demokratiske beslutningsprocesser (Kjøller, 2001).

Man skal imidlertid være varsom med at trække alt for bastante paralleller fra amerikansk og britisk politik. Blandt andet fordi der er stor forskel på mediernes rolle i topartisystemer med flertalsvalg i enkeltmandskredse og flerpartisystemer med forholdstalsvalg. I praksis spiller politisk »spin« en relativt begrænset rolle for flertalsdannelsen i dansk politik, selvom den slags kan have stor betydning for enkeltpersoner og partifraktioner.

Det fremgår af systematiske indholdsanalyser gennemført i årene 1999-2004 (Lund, 2000, 2002 og 2004). Finansieret af Folketingets Magtudredning, Dagspressens Fond og Center for Medier og Demokrati i Netværks-samfundet (MODINET). Institut for Journalistik på Syddansk Universitet og CBS International Center for Business and Politics har fulgt hverdagens politiske journalistik gennem årlige indholdsanalyser i uge 46 kombineret med observationer på nyhedsredaktioner samt interview med journalister og beslutningstagere.

Datamaterialet nuancerer politologiske konklusioner fra USA og UK: I et flerpartisystem som det danske påvirker konkurrerende nyhedsmedier som et kollektiv den måde, hvorpå politiske aktører gebærder sig. Den redigerende magtudøvelse varierer afhængig af, om der er tale om valgkamp-, rutine- eller fokusjournalistik. På den baggrund forekommer det hensigtsmæssigt at analysere politisk kommunikation som et integreret led i en nyhedsinstitution (se Mark Ørstens artikel i dette nummer af *Økonomi & Politik*, p. 13). Med dette udgangspunkt diskuteres i det følgende, hvordan nyhedsmediernes kan udøve selvstændig indflydelse, og i hvilket omfang journalistikken er underlagt andre institutioners politiske magtudøvelse.

2. Valgkampjournalistik

Dækningen af valgkampe i presse, radio og tv er velbelyst i udenlandsk forskning. Men i dansk sammenhæng er der tale om et forsømt forskningsfelt. Danske politologer har været optaget af andre aspekter ved valgkampe end de journalistiske, og de analyser, der trods alt er blevet gennemført i forbindelse med de seneste folketingsvalg, giver ikke umiddelbart grundlag for entydige konklusioner (Bro, 2005; Jønsson & Larsen, 2001).

1998-valgkampen blev et tæt opløb mellem den siddende Nyrup-regering og den borgerlige opposition. Så tæt, at forargelsen over Uffe Ellemans famøse »Den er hjemme«-forside i Ekstra Bladet (illustreret med en hovevende og whisky-skålende oppositionsleder) muligvis har kostet nogle stemmer. Ikke desto mindre blev Nyrup-regeringen dog til syvende og sidst reddet af 176 færøske vælgere, som næppe på afgørende vis blev påvirket af den syddanske mediebegivenhed.

I og med 2001-valgkampen blev »spin« for alvor sat på dagsordenen i journalistikken om journalistikken. Der blev talt og skrevet meget om, hvordan de store partier nu anvender presserådgivere til at styre nyhedsstrømmen

og derved blandt andet holder skæve vinkler og de mindre partier ude af mediernes søgelys. Men i sidste instans var det nu nok Venstres og Dansk Folkepartis langsigtede forandringskommunikation og strategiske nichepleje i årene forud for selve valghandlingen, der betingede mandatfordelingen og dermed regeringsskiftet.

Ved folketingsvalget 2005 var flertalsdannelsen ikke i samme grad på spil som under de to forudgående kampagner. De kommunikationsinteresserede iagttagere hæftede sig på den baggrund i særlig grad ved, at der var tale om en »amerikaniseret« event med afgørende fokus på de to statsministerkandidater. I det hele taget var det personer og fremtidsløfter i højere grad end principper og ideologi, der stod på dagsordenen. Dog forsøgte nyhedsmediernes også i højere grad end tidligere at inddrage befolkningens præferencer ved at tematisere dækningen ud fra aktuelle opinionsundersøgelser, der blev brugt til prioritering af issues.

Der er næppe tvivl om at nyhedsinstitutionen som kollektiv journalistisk praksis ved de tre seneste folketingsvalg har spillet en mere aktiv rolle end tilfældet var i hovedparten af forrige århundrede. Den tid er forbi, hvor spærretid og partiafhængighed prægede valgkampe i Danmark (Lund, 1975; Siune, 1982). Men uformelt gælder stadig særlige valgkamp-normer om balance og alsidighed. Selvom den partipolitiske frigørelse af journalistikken på tværs af trykte og elektroniske medier gradvist har medført, at valgkampe nu i stigende grad dækkes ud fra samme nyhedskriterier som alle andre emner.

Under valgkampe er mulighederne for at ignorere politiske udspil eller undlade at tematisere komplicerede problemstillinger journalisternes helt centrale magtmiddel. I den sammenhæng fremgår det af indholdsanalyser, at danske massemedier udgør et politiker-kritisk kollektiv, som arbejder professionelt på

grundlag af institutionaliserede normer og fælles idealer for demokrati og offentlig meningsdannelse. Det betyder, at man i valgkampjournalistikken kun kan regne med at blive udførligt refereret, hvis man er i stand til at præsentere en sag på en forståelig og nyhedsværdig måde (Ørsten & Lund, 2004).

Da tid og rum er knappe ressourcer i nyhedsinstitutionen står der hele tiden kamp om, hvem, der på et givet tidspunkt skal optræde som autoritative nyhedskilder. Mens der tales i de politiske forsamlinger, kæmpes der i korridorerne om publikums opmærksomhed. Kampen står ikke kun mellem konkurrerende partier og folkevalgte, som forsøger at profilere sig over for vælgerne. Med base i skiftende beslutningsarenaer kæmper skiftende alliancer af politiske aktører også om at fjerne opmærksomheden fra egne problemer og skabe offentlig interesse for egne bidrag til populære problemløsninger.

Hvilke præmisser, der lægges til grund for definition af problemer og problemløsninger, overlades ikke til opstillede partier alene. Den politiske journalistik udøver her redigerende magt ved at beslutte, hvor meget forskellige mærkesager skal dækkes og hvilke aktører, der legitimt og autoritativt skal citeres. Der tilstræbes balance mellem højre og venstre i det politiske spektrum, men kun undtagelsesvis fuldstændig ligebehandling i stil med tidligere tiders »minutdemokrati« under valgkampe. I praksis beror nyhedsinstitutionens magtudøvelse således i høj grad på fravalg. Desuden besluttet relativt selvstændigt, hvilke hændelser og udspil, som skal politiseres eller overhovedet omtales. Derefter bestemmer den enkelte journalist, hvem der skal have mulighed for at udtale sig, hvor meget og i hvilken sammenhæng.

Konklusionen må blive, at enkeltpersoner og politiske blokke kan tabe en valgkamp på uheldig mediedækning. Enkeltpersoner kan også vinde spektakulære sejre under valg-

kampe. Men politiske blokke kan kun undtagelsesvist vinde på mediedækningen alene, fordi medieformidlede tab og gevinster typisk udjævnes internt i partier og koalitioner. Kort sagt: I et flerpartisystem som det danske forhandles og vindes regeringsmagten mellem valgkampene med hverdagens rutinejournalistik som en væsentlig politisk arena.

3. Rutinejournalistik

I store dele af forrige århundrede var den politiske journalistik præget af partibunden ensidighed (Søllinge, 1999; Thomsen, 1965; Pedersen, 2000). I den nuværende nyhedsinstitution er partipressens ensidighed og public service regleres krav om alsidighed (Hjarvard, 1999) typisk omdefinert til rutinepræget tosidighed: Det anses for objektivt i journalistisk selvforståelse, hvis man i politisk kommunikation hører to parter i en given sag, som typisk defineres som to synspunkter: et politisk for og imod. Desuden suppleres i stigende grad med »vox populi« i form af case-journalistik om dem, der kan blive berørt af en ændring i den førte politik. Derved signalerer nyhedsjournalistikken indirekte, hvem af de konfliktende parter, der har den folkelige opinion på sin side.

Hvor partipressens journalister i sin tid bekrigede hinanden med ensidige referater og kommentarer, er tendensen nu større ensartethed i nyhedsdækningen. Den partipolitisk betingede konkurrence mellem dagbladene sikrede tidligere en holdningspolitisk mangfoldighed, der nu er udviklet til institutionaliseret ensartethed baseret på journalistisk vinkling og rutineprægede nyhedskriterier. Regeringsmedlemmer har forrang i nyhedsmedierne, men ellers er der tale om magtkampe om offentlig relevans og politisk væsentlighed i beslutningsprocesser med mange konfliktende og samarbejdende parter.

Professionelle aktører udnytter disse vilkår strategisk i det politiske spil. I praksis er me-

diernes magt og magten over medierne sammenvævet institutionelt på en sådan måde, at de redigerende og de redigerede fremstår som dybt afhængige af hinanden. Gennemgangen af nyhedsugernes politiske stof efterlader et indtryk af en mangfoldighed af udspil og hændelser, der i en kombination af tilfældigheder, strategisk handlen og professionel redigering udmøntes i nogle få, dagsordensættende begivenhedsforløb. I denne proces udøver nyhedsinstitutionen selvstændig indflydelse i form af til- og fravalg af emner, kilder og synspunkter.

Konfliktlinjerne går ikke primært mellem de politiske partier på en statisk højre-venstre skala. Interne konflikter i organisationer og koalitioner er mindst lige så gode historier som traditionelle modsætningsforhold mellem regering og opposition. Vore observationer i nyhedsugerne viser, at politiske beslutningstagere indgår i skiftende alliancer, hvor redaktionernes frygt for at kede publikum bliver vigtige elementer i politiske kampe om mærkesager og administrativ arbejdsro. Kampen står primært mellem tre politiske beslutningsarenaer, som i journalistisk jargon betegnes »inde på Slotsholmen«, »ude i kommunerne« og »nede i Europa«, som først og fremmest omfatter EU-institutioner.

På det landspolitiske niveau er det en relativ lille gruppe journalister med høj anciennitet i Folketingets Presseloge, der i med- og modspil til en elite af ministre og ledende partipolitikere sætter dagsordenen (Krause-Kjær, 2003) med de menige medlemmer af Folketinget som relativt passive tilskuere. I samspil med en elite af ministre og ledende partipolitikere vurderer de faste korrespondenter, hvilke sager der skal vinde fremme i nyhedsinstitutionen. Men ingen af de involverede sætter dagsordenen suverænt. De politiske præmisser er allerede løbende blevet defineret gennem strategisk nichepleje. Selve forestillingen om politisk ansvarlighed og aktørernes prestige i det Christiansborgske hie-

rarki definerer således i høj grad den landspolitiske nyhedsformidling.

I lokaljournalistikken er mangler ved offentlig service og svigt i private rettigheder dominerende sammen med beretninger om principielle fordelingsproblemer og partipolitiske konfrontationer. Selvom lokalpatriotismen er en given præmis, er ingen autoriteter hævet over rolleskift mellem helt og skurk. Alle i lokalsamfundet har principielt taleret, men kun journalister har det privilegium at stå uden for medie-spektaklerne som redigerende iscenesætter. Det giver dynamiske muligheder for aktiv inddragelse af publikum, udskiftning af hovedroller og lancering af nye ofre. Borgmestre og udvalgsformænd kan blive fanget i konsekvenserne af deres egne og andres redigerende handlinger – journalistisk betegnet som »kriser« eller »skandaler«. Det er også karakteristisk at nyhedsinstitutionen arbejder på tværs af politiske arenaer. Vil autoriteterne ikke spille med på lokalt niveau, kan sagen altid appelleres til en af de andre beslutningsarenaer.

Transnationale beslutningsarenaer som EU er svagt funderede i dansk rutinejournalistik. Nationalstaten er den givne præmis. Sammenlignet med andre beslutningsarenaer får politiske emner af international karakter klart lavere prioritet i den danske nyhedsinstitution end de landspolitiske og lokale. Selvom der ved festlige lejligheder tales meget om »at sidde med ved bordet« og gøre dansk indflydelse gældende, er Danmark som politisk aktør på EU-dagsordenen gennemgående den passive, der tilpasses, integreres og formulerer nationale forbehold. EU-institutionerne er de aktive, der harmoniserer og påfører »os« problemer. Det er hovedsageligt danske landspolitikere, der tildeles taleroller i nyhedsdækningen. Desuden betyder fysisk tilstedeværelse noget: Journalister møder dagligt politiske aktører på Christiansborg, men ikke i Bruxelles eller i Strassbourg.

Nyhedskilderne er af afgørende betydning i de konkrete beslutningsprocesser, hvor journalisterne definerer, hvilke hændelser og udspil, der bliver til (medie)begivenheder og nyheder. Begge parter er i praksis dybt afhængige af præmisser, som i situationen fremstår som indiskutable. I sidste instans afhænger gennemslagskraften af publikums forståelse og accept. Journalistisk tales i den forbindelse om kollektive størrelser som »danskerne«, »vælgerne« eller »Danmark« slet og ret. Observationer på redaktionerne viser, at det i redaktionsprocessen er et stærkt argument, hvis en kilde eller en journalist kan påberåbe sig folkelig appel. Omvendt kan en redaktionssekretær dræbe en historie med argumenter af typen: »Den forstår Ane i Kæret overhovedet ikke!«

Nyhedsinstitutionen udøver derved politisk indflydelse ved at repræsentere offentlig (eller snarere offentliggjort) mening. Rutinejournalistikken magter på dette grundlag at redigere nogle emner helt ud af offentlighedens søgelys. Det sker ofte ud fra den professionelle betragtning, at det ingen almen interesse har. Ganske vist er det fint at være original og først med det sidste. Men i den professionelle sammenhæng konkurrerer politiske journalister især om at have den fyldigste baggrund på fællesstoffet. Lokalt sætter dagbladene tilmålte spalteplass rammen for det kommunale pligtstof. Hvor meget plads, der bliver til EU og andre transnationale beslutningsarenaer, afhænger i høj grad af konkurrencen fra de to andre arenaer.

Kort sagt: Summen af modsætningsfyldte forventninger definerer nyhedsinstitutionens rolle som loyal referent og kritisk kommentator. Konkret omdefinieres komplekse sagsforhold rutinemæssigt til interne konflikter – især på Christiansborg. Det er udtryk for redigerende magt, men næppe af særlig selvstændig art. Tidligere tiders rolle som partipolitisk skødehund afvises af journalisterne med henvisning til institutionelle normer knyttet til idealer som

fokusjournalistisk jagthund. Det fremgår imidlertid af vore analyser, at hverdagens politiske journalistik bærer mere præg af rutinepræget praksis som journalistisk hyrdehund, der tjener folkeflokket loyalt og holder konfliktende interesser i ave.

4. Fokusjournalistik

Historier om afvigere er reglen snarere end undtagelsen i moderne journalistik (Meilby & Minke, 1983; Mulvad & Svith, 1998; Petersson & Carlberg, 1990). Det fremgår ikke kun af rutinestoffet, hvor omtale af små og store forbrydelser dagligt er med til at tematisere normer om lov og orden. Original og kritisk fokusjournalistik fremhæver endnu mere eksplicit afvigelser fra normerne i hverdagen. Nyhedsinstitutionens selvstændige bidrag er her hovedsageligt at finde frem til spektakulære konflikt-historier.

I mange tilfælde gør journalisterne for så vidt ikke andet end at holde mikrofonen for konfliktende aktører. Det er nemlig ikke kun journalister, der fokuserer på spektakulære enkeltsager. Også folkevalgte, der angler efter synlighed, indsamle »særheder«, som kan sætte deres mærkesager på mediedagsordenen som nyhedsaktuelle »herheder«. Det fremgår af de sagsforløb, vi har analyseret, at kritiske og opsøgende journalister formår at sætte meget forskelligartede emner på den politiske dagsorden. Det fremgår dog også, at ingen af de initiativtagende journalister fuldt ud magtede at sætte deres præmisser igennem. På en lang række punkter har den fokusjournalistiske indsats ikke bare begrænset politisk effekt, men også utilsigtede bivirkninger.

Sådanne bivirkninger er – i overensstemmelse med institutionaliserede normer for journalistisk praksis – nyhedsinstitutionen ganske uvedkommende. Den fokusjournalistiske opgave er ikke at løse problemer, men derimod at definere dem ved at opsøge det oversete, at afsløre hvad andre vil skjule. Redigeringen er baseret på kildekritiske procedurer,

men beror også i høj grad på tilfældigheder og samarbejdsvilje hos autoritative kilder. Tankevækkende er det også, at danske journalister lever i gensidig afhængighed. De enkelte medier konkurrerer med hinanden, men forudsætningen for at sætte den politiske dagsorden er, at også andre aktører i nyhedsinstitutionen tager fokusjournalistiske sager op. Hvis alle journalistiske kolleger og politiske autoriteter vælger at ignorere et fokuseret medieprodukt, vil det næppe få nogen som helst politisk virkning. Der er tale om en såkaldt »solo-nolo historie«, som ikke giver prestige i nyhedsinstitutionen.

Her er i udpræget grad tale om institutionaliseret adfærd, som metaforisk kan betegnes som fokusjournalistikkens *lemming-defekt* (Lund, 2000): Journalister agerer som flittige gnavere, som med jævne mellemrum løber i samme retning og følger efter, hvor nysgerrige artsfæller er gået foran. Nyhedsugernes data dokumenterer punktvis en sådan tendens til journalistisk selvsving. Men lemming-agtige amokløb hører til undtagelserne. I det daglige hersker der god ro og orden i flokken styret af redaktionelle rutiner præget af genbrug, fredelig kappestrid og tapning af de løbende nyhedskilder. Intern konkurrence i nyhedsinstitutionen giver oven i købet rutinemæssige tendenser til bevidste anti-lemming adfærd: Konkurrerende journalister kan straffe hinanden gennem tavshed. Kun hvis en mediasag tages op i Folketinget løber alle lemmingerne med. Netop fordi hverdagen i institutionen har nyheder som sin kerneydelse, løber professionelle mediefolk helst ikke efter de andres solohistorier, med mindre man kan finde egne kilde eller originale vinkler på andres fokusjournalistik.

Konklusionen må blive, at fokusjournalistikken gennem opsøgende og kritisk indsats magter at omdefinere tilfældige hændelser og strategiske udspil til (medie)begivenheder. Derefter tager rutinejournalistikken over. Her bearbejdes begivenhedsforløb ved hjælp af

kilde-reaktioner, som henviser den fortsatte sagsbehandling til autoriserede beslutningstagere. Hvordan disse beslutningsanledninger bearbejdes i nyhedsinstitutionen, er hverken ganske tilfældigt eller på forhånd givet. Hvis der formidles nyhedsværdige begivenheder et sted, kan det på kortere eller længere sigt få konsekvenser andre steder i det politiske system. Men journalister er langt fra suveræne udøvere af definitionsmagt.

5. Redigerende magtudøvelse

Af analyserne af nyhedsinstitutionens konkrete praksis fremgår, at politisk magtudøvelse formidles som noget, udvalgte elitepersoner med særinteresser besidder. Mediernes egen magt opfattes derimod ikke som noget, journalisterne har som besiddelse, men som noget der gøres på almenvellets vegne i med- og modspil med autoritative kilder. Der er tale om beslutningsprocesser, definitionskampe og præmisser for offentlig debat, som alle borgere i princippet har mulighed for at deltage i. Men vel at mærke ikke med lige muligheder for at udøve politisk indflydelse. Ytringsfriheden tilhører juridisk set enhver, men giver ikke alle og enhver ret til at redigere andres ytringer.

Paradoksalt nok fører den frie konkurrence på de offentlige meningers marked tilsyneladende til stadig mere ensartet redigering af politisk nyhedsformidling. I deres bidrag til den svenske magtudredning konkluderer Ekecrantz & Olsson (1994), at ensartetheden må tilskrives institutionelle vilkår. Det er også tilfældet, når vi vurderer nyhedsmateriale indsamlet af den norske magtudredning (Slata, 2003). Politisk redigeringen beror således i høj grad på, at journalistiske aktører er dybt afhængige af hinanden i spændingsfeltet mellem hensyn til publikum og autoritative kilder.

Institutionaliseringen af moderne nyhedsformidling kan ses som en professionel kamp

for journalistisk autonomi (Lund, 1999). Men ingen massemedier kan i længden opnå fuldstændig uafhængighed af det betalende publikum og de autoriteter, der fungerer som institutionaliserede kilder i nyhedsformidlingen. Derimod kan ejerforhold og ideologiske bindinger, f.eks. tidligere tiders partitilhørsforhold, næppe isoleret set tjene som forklaring på konkret udøvelse af redigerende magt i dagens Danmark.

I politisk journalistik er mediefolkene hinandens vigtigste kilder. Når morgenvagten møder på Radioavisen, er nattens telegrammer fra Ritzaus Bureau og de landsdækkende morgenaviser obligatorisk læsning. Herfra hentes inspiration til indslag, hvor dagbladernes kilder ringes op igen, så de kan gentage deres synspunkter med egne ord. Radioavisen er til gengæld pligtlytning for journalister i lokalaviserne og på tv-nyhederne, der herfra henter inspiration til at bearbejde de samme emner i lyd og billeder.

Netop fordi journalister i hverdagen er afhængige af hinanden, samarbejdsvillige autoriteter og ude fra kommende ekspert-definitioner, bliver det vigtigt med jævne mellemrum at demonstrere initiativ og uafhængighed. Derfor kan fokusjournalistik politisere en enkeltsag i kortere eller længere tid. Til gengæld kan selv den mest spektakulære historie lide tavshedsdøden, hvis de ansvarlige magter at tie den ihjel. Det er altså ikke nok, at formidle noget nyt. Både det faktuelle og det normative medieindhold skal kunne bekræftes af andre end journalisten selv:

- På trods af høj grad af journalistisk produktivitet dækker nyhedsinstitutionen kun en brøkdel af de udspil og hændelser, som har betydning for den autoritative fordeling af værdier med gyldighed for samfundet.
- Af de politiske begivenheder, der faktisk dækkes, ender en stor del som såkaldte solo-nolo historier, der ikke bearbejdes af

den samlede nyhedsinstitution. Det gælder især lokalpolitiske forhold.

- De relativt få emner, som dækkes af forskellige nyhedsmedier, behandles med en høj grad af journalistisk ensartethed. Det gælder især landspolitiske forhold.
- Autoritative udspil, først og fremmest med danske ministre som afsender, er afgørende for dækningen af transnationale forhold, f.eks. EU, der kun i begrænset omfang dækkes kontinuerligt af danske nyhedsmedier.

Med en spidsformulering kan redigerende magtudøvelse anskues som tilsløring gennem afsløring, idet den institutionelle praksis skjuler ufatteligt meget ved at sætte afklarende fokus på relativt lidt. Derved defineres, hvilke forhold der kræver politisk regulering – og hvad der modsætningsvis kan overlades til privatlivets fred eller tavshedens stiltiende accept. Journalistikken udøver derved selvstændig indflydelse, men påvirkes samtidig både af udefrakommende præmisser og beslutningsprocesser.

Vore data viser, at der kun undtagelsesvist er tale om tvang eller hegemonisk enevælde. Som hovedregel indgår redaktionel magtudøvelse i rutineprægede beslutningsprocesser på basis af alment accepterede præmisser. Der er tale om gensidighed og samspil med konfliktende aktører, så man skal være forsigtig med at konkludere entydigt om magtens placering og styrke. Journalister og redaktører kan kun undtagelsesvis bestemme, hvad publikum skal mene. Men medierne er i høj grad med til at bestemme, hvad politiske autoriteter skal mene noget om. Magtanalyserne sandsynliggør, at der jævnligt sker en påvirkning af de folkevalgte og andre politiske aktører, f.eks. afspejlet i Folketingets spørgetid. Men case studierne viser også, at påvirkningen i høj grad går i den modsatte retning – selvom der ikke nødvendigvis er tale om systematisk spin-doktori.

Mange myndigheder og organisationer har ansat egne pressechefer og informationsmedarbejdere med journalistisk baggrund. Men det garanterer ikke automatisk handlekraftig redigering af den politiske dagsorden. Den danske nyhedsinstitution er gennemgående i stand til kildekritisk at matche »spindoc-tors«, når det gælder prioritering og politiske definitionsprocesser. På rutinejournalistik-kens område er der i det store og hele tale om en institutionaliseret magtbalance mellem li-geværdige parter i skiftende alliancer. Balan-cen kan punktvis forskydes af konkrete ud-spil, men nedenunder de offentliggjorte me-ningers nyhedsjagt, ligger de politiske spille-regler i bund og grund fast: Både professio-nelle journalister og deres autoritative kilder ved udmærket, hvad der på et givet tidspunkt kan gøres gældende som politisk korrekt og ansvarligt.

6. Strategisk nichepleje

Med den institutionsteoretiske referenceram-me for politisk kommunikation kan den of-fentlige meningsdannelse skitseres som et økosystem, der både redigerer og bliver redi-geret af aktører med forskellige interesser og muligheder for at øve politisk indflydelse. På den baggrund er det næppe realistisk at tale om den politiske offentlighed i bestemt form ental (Schudson, 1995). Der er snarere tale om deloffentligheder – eller niches – som plejes mere eller mindre professionelt af kon-kurrerende kommunikatører i indbyrdes med- og modspil om at sætte den politiske dagsorden (Mazzoleni & Schulz, 1999).

En niche er i økologisk teori »en hule i hel-heden«, hvor der kan leve et begrænset antal levende væsener i indbyrdes sameksistens (Smith & Varzi, 1999). En niche i politisk sammenhæng er ikke en position, de medvir-kende vælger fuldstændig frit. I praksis kan andre aktørers rolleforventninger øge eller begrænse den enkeltes muligheder for at skif-te opholdssted og dermed pleje sine interes-ser. Desuden kan aktørerne styrke deres gen-

nemslagskraft ved at optræde i alliancer eller svække hinanden gennem interne konflikter i netværk af niches.

Ved at betragte nyhedsinstitutionen som net-værk af niches forskydes fokus fra modsæt-ningsparret magthaver/magtesløs i retning af gensidig afhængighed. Hvor der er magt, er der også altid principiel mulighed for mod-magt. Den økologiske balance er ikke nød-vendigvis stabil. Der er derimod tale om la-bile relationer mellem sociale aktører, der i større eller mindre grad magter at pleje egne interesser – både niche-internt og på tværs af forskellige deloffentligheder.

Ved hjælp af strategisk kommunikation etab-leres netværk, der forbinder forskellige delof-fentligheder, hvor der plejes interesser i rela-tion til politiske jægere, samlere og byttedyr. Niche-perspektivet sætter strategisk kom-munikation som dynamisk funktion i centrum for magtanalyserne ved at flytte fokus fra *hvem* og *hvor meget* til *hvordan* og *hvornår*, der øves indflydelse af politisk art. Effektiv *niche nursing* forudsætter således strategisk forståelse for andres redigerende praksis med henblik på selv at udøve redigerende magt i relation i den politiske kontekst, medieindhol-det bliver en integreret del af.

I en sådan optik går skillelinjerne ikke pri-mært mellem politiske aktører på en statisk højre-venstre skala. Interne konflikter i ni-ches og koalitioner af niches er mindst lige så afgørende for overlevelsen og handlekraften som traditionelle modsætningsforhold mel-lem givne magtpositioner. Folketingets Pres-seloge kan nævnes som et markant eksempel på et politisk netværk, der lever af at nurse niches. I samspil med en elite af ministre og ledende partipolitikere *framer* presselogens medlemmer i høj grad den landspolitiske dagsorden. Men meningsdannende definitio-ner og præmisser vælges ikke suverænt af journalisterne. Den slags er et resultat af an-dres *priming*. Der skal så at sige grundet, før

der kan males – hvis påvirkningen skal have blivende værdi (Lund, 2004).

Mange folkevalgte og administratorer mener stadig, at journalister loyalt burde referere, hvad autoritative kilder ønsker at meddele offentligheden. De lever så at sige i isolerede nicher, som kun i begrænset omfang har blik for det større økosystem, hvor nyhedsmedierne fungerer som fødekæde og forbindelsesled mellem forskellige, interesse-prægede deloffentligheder. I dagens Danmark har autoritative niche-aktører kun få partibundne massemedier til rådighed. Både fra højre og venstre i det politiske spektrum beklager man med jævne mellemrum, at journalister nu er blevet en selvstændig politisk faktor – uden at være på valg eller på anden måde at kunne stilles til ansvar for (bi)virkninger af den redigerende magtudøvelse (Adamsen, 1998; Thulesen Dahl, 2001).

I stedet for fortidens partimedier tales der nu med en vis foragt om »mediepartier«, der er dybt afhængige af opmærksomhedsskabende nyhedsomtale og andre former for nichepleje. Forestillingen om den borgerlige offentligheds forfald udgør samtidig en væsentlig præmis for fortolkningen af redigerende magtudøvelse. Der advares mod »tøjlesløse masseforførelse« og »revolverjournalistik«. Men de færreste ønsker sig dog tilbage til partipressens politiske ensidighed eller 1800-tallets elitære debatformer, hvor først de nationalliberale embedsmænd og senere de politiske partier fungerede som stedfortrædende borgerskab (Lund, 2001).

Kernen i det demokratiske ideal er, at oplyste og ansvarlige borgere også i moderne demokrati skal have mulighed for at optræde aktivt med ret til at blive hørt og pligt til at engagere sig i fællesskabets problemer. At meninger nu brydes i netværk af nicher og ikke i et alment tilgængeligt fællesrum, behøver ikke nødvendigvis være udtryk for offentlighedens forfald – hvis der vel at mærke er mu-

lighed for at pleje politiske interesser på tværs af de mange nicher i det offentlige rum.

Det er netop den funktion som grænseoverskridende netværk, som nyhedsmedierne kollektivt spiller i dansk politik. Medieudvikling har ud fra denne betragtningsmåde ikke kun skabt grundlag for topstyret manipulation. De ændrede offentlighedsformer har også gjort væsentlige dele af den autoritative magtudøvelse mere synlig og dermed påvirkelig gennem modmagt i netværk med deltagelse af uautoriserede aktører (Sørensen, 1997).

Så i stedet for at gøre »spindoktori« til et skældsord i den politiske debat, forekommer det mere hensigtsmæssigt at tale om strategisk nichepleje som et nødvendigt bindemiddel til politisk virksomhed i moderne, fraktionerede netværkssamfund. I og med at den politiske kommunikation foregår i opsplittede deloffentligheder, fungerer massemediernes nyhedsformidlere som almenvellets brobyggere, der har uafhængig journalistisk virksomhed som ideal, men i praksis lever med niche-aktørernes strategiske handlekraft som et uundgåeligt vilkår.

7. Konklusion

Nyhedsinstitutionen i Danmark kan dels opfattes som en megafon, der formidler andres synspunkter mere eller mindre loyalt, dels som en arena for beslutningsanledninger, der kan spille konkurrerende kilder ud mod hinanden. I nogen grad opererer nyhedsinstitutionen også som en selvstændig politisk aktør, der prioriterer præmisser for folkevalgte og administrative ledere. Denne unikke triplefunktion af kanal, arena og aktør kan samlet betragtes som et politiseret rum, hvor krav og protest, tilslutning og konsensus udmøntes i virtuel offentlig mening. Derved etableres en mediedagsorden, der kan manipuleres af strategisk handlen, men kun undtagelsesvis domineres af enkeltstående magthavere.

Den politiske afhængighed af offentliggjorte meninger er stærkt medvirkende til, at beslutningstagernes dagsorden præges af et virvar af konflikter med mange mellemregninger og varierende deltagere. I den daglige nyhedsformidling agerer journalister ud fra den hævdede præmis, at ideologierne (i betydningen de store politiske fortællinger) er døde og uden selvstændig autoritet. Der kan dog stadig identificeres politiske standpunkter på en højre-venstre skala med velkendte mærkesager, som sættes på dagsordenen i fri konkurrence med tidsaktuelle enkeltsager og dagsaktuelle personsager. I nyhedsinstitutionen blandes disse sagstyper sammen som nichepræget råstof for politisk meningsdannelse.

Den redigerende magtudøvelse hviler på den forudsætning, at aktuel og uafhængig nyhedsformidling er en forudsætning for demokratiets meningsdannelse. Selvom rutineprægede fravalg og blinde vinkler er af afgørende politisk betydning, er der gennemgående større offentlig opmærksomhed rettet mod de fokusjournalistiske enkeltsager. Både blandt journalister og autoritative beslutningstagere er det den slags initiativer, der præger debatten om mediernes magt og magten over mediernes. Analyser af sådanne hændelsesforløb tjener til at tydeliggøre, hvordan magten udøves i konkrete redigeringsprocesser. Men det er i rutinejournalistikkens hverdagspraksis, at nyhedsinstitutionen har sin grundlæggende politiske indflydelse.

Som det tydeligt fremgår af dagsordenen for Folketingets spørgsmålsinstitut, er beslutningstagerne ikke kun afhængige af medierne som kanal til offentliggørelse af beslutninger, men også i høj grad til gensidig inspiration for definition af, hvilke spørgsmål og problemer, der for øjeblikket er mest væsentlige og relevante at forholde sig til. I »agurketiden« svinder spørgelysten – ikke kun fordi der ikke er så stor mediebevågenhed om svarene, men også fordi der er mindre at spørge om.

I stedet for at tale om manipulerende mediemagt forekommer det mere realistisk at tale om en rutinepræget nyhedsinstitution med betinget autonomi. Journalister udøver hver dag mere eller mindre selvstændigt politisk indflydelse, men der er sjældent tale om redigerende magt i bestemt form ental. Hvis den institutionaliserede magtudøvelse var autonom, måtte den nødvendigvis indebære effektive styringsmuligheder, der kan kontrollere andres handlinger, f.eks. gennem straf eller løfter om belønning. Men journalistisk indflydelse af redigerende art er relativt diffus og uden autoritative sanktionsmuligheder.

Det gør ikke nødvendigvis handlekraften mindre i konkrete hændelsesforløb, men autonomien er altid betinget af andres handlinger. De færreste vil således betegne den vagthavende tv-meteorolog som »magthaver«, selvom rolleindehaveren i konkrete tilfælde udøver indflydelse i og med, væsentlige dele af publikum lader sig påvirke af forudsigelser om vejr og vind. På tilsvarende vis hviler nyhedsinstitutionens politiske indflydelse på usikre forudsigelser, indirekte rådgivning og mere eller mindre velbegrundede advarsler. Det står altid både autoriteter og publikum frit for at handle anderledes end foreskrevet. Og det gør de da også i høj grad.

Nyhedsinstitutionen magter altså kun undtagelsesvist at kontrollere reaktionerne i det omgivende samfund. Hertil kommer, at indflydelse i samspillet som hovedregel er gensidige handelsrelationer. Hvem der redigerer hvem i mødet mellem professionelle journalister og autoritative kilder, afhænger i sidste instans af de præmisser, som publikum definerer for den politiske virksomhed.

Sådanne forbehold indgår sjældent i den offentlige debat om medier og magt. Det er også tvivlsomt om en forskningsbaseret udredning kan udrydde de meningsdannende myter og forenklede forestillinger. Både journa-

lister, autoriteter og publikum har tilsyneladende behov for enkle forklaringer på komplicerede spørgsmål, når debatten drejer sig om politisk kommunikation. Ikke desto mindre kan det forskningsmæssigt være nyttigt at nuancere debatten ved at betragte politisk journalistik og strategisk nichepleje som kerneydelser i en nyhedsinstitution, der ikke kun udgør en arena for andre aktører, men også selv er en megafon og som politisk aktør i nogen grad udøver redigerende magt.

Referencer

- Adamsen, Billy (1998). *En enkel sag – en tanke om enkeltsager og politik*, København: Fremad.
- Bro, Peter m.fl. (2005). *Mediernes valgkamp*. MODINET-papers.
- Ekecrantz, Jan & Tom Olsson (1994). *Det redigerede samhälle*. Stockholm: Carlssons.
- Hjarvard, Stig (1999). *TV-nyheder i konkurrence*, København: Samfundslitteratur.
- Jønsson, Rasmus & Larsen, Ole (2002). *Professionel politisk kommunikation*. København: Akademisk Forlag.
- Kjøller, Klaus (2001). *Spinddoctor*, København: Aschehoug.
- Krause-Kjær, Niels (2003). *Den politiske landsby. Om Christiansborg, journalisterne og politikere*. Århus: Ajour.
- Lund, Anker Brink (1999). »Journalister i det redigerede samfund«. *Politica* 31, 133-146.
- Lund, Anker Brink (2000). *Først med det sidste – en nyhedsuge i Danmark*. Århus: Ajour.
- Lund, Anker Brink (2001). *Forskning om medier og demokrati*, København: Danske Dagblades Forening.
- Lund, Anker Brink (2002). *Den redigerende magt – Nyhedsinstitutionens politiske indflydelse*, Aarhus Universitetsforlag.
- Lund, Anker Brink (2004). *Niche Nursing Political Networks: Priming and Framing before Spinning*. MODINET-papers.
- Lund, Erik (1975). »Valgudsendelser I radio og tv 1924-1974/75. En historisk oversigt«. *Pressens Årbog*, p. 88-113.
- Mazzoleni, G. & W. Schulz (1999). »«Mediatization» of Politics: A Challenge for Democracy«, *Political Communication*, Vol. 16, p. 247-261.
- Meilby, Mogens & Kim Minke (1983). *Når sandheden skal frem*. København: Borgen.
- Mulvad, Nils & Flemming T. Svith (1998). *Vagthundens nye bolig*. Århus: Ajour.
- Pedersen, Ove K. m.fl. (2000). *Politisk journalistik*, Århus: CFJE.
- Petersson, Olof & Ingrid Carlberg (1990). *Makten över tanken*. Stockholm: Carlssons.
- Schudson, Michael (1995). *The Power of News*, Cambridge: Harvard University Press.
- Siune, Karen (1982). *Valgkampe i tv og radio*. Århus: Forlaget Politica.
- Slaatta, Tore (2003). *Den norske medieorden. Positioner og privilegier*. Oslo: Makt- og demokratiudredningen/Gyldendal.
- Smith, Barry & Achille C. Varzi (1999). »The Niche«, *Nous*, Vol. 33, p. 214-238.
- Strömbäck, Jesper (2000). *Makt och medier*, Lund: Studentlitteratur.
- Søllinge, Jette Drachmann (1999). »Historien om den politiske journalistik – et drama i flere akter uden slutning«. I: Carlsen, Erik Meier m.fl. (red). *Magt og fortælling: Hvad er politisk journalistik?* Århus: CFJE, p. 76-95.
- Sørensen, Eva (1997). »Brugeren og demokratiet«, *Tidsskriftet GRUS*, nr. 53, pp. 81-96.
- Thomsen, Niels (1965). *Partipressen. En undersøgelse af danske dagblades politiske bindinger*. Århus: Institut for Presseforskning og Samtidshistorie.
- Thulesen Dahl, Kristian (2001). *Det medieløse parti*, København: Danske Dagblades Forening.
- Valeur, Erik m.fl. (2002). *Magtens bog*, København: Aschehoug.
- Ørsten, Mark & Anker Brink Lund (2004). *Nyhedsmediernes dækning af valget til Europa-Parlamentet 2004*. MODINET-papers.